

КОМБІНАТОРИКА МЕТОДОЛОГІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОЦІНКИ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Огієнко А. В. Комбінаторика методологій визначення ефективності оцінки туристичного потенціалу.

Вступ. В матеріалах статті акцентовано увагу на те, що при проведенні аналізу ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, як правило, враховуються далеко не всі важливі структурні складові й особливості їх прояву та відтворення. Це призводить до неповної та неточної кількісної та якісної діагностики, аналізу та моделювання й вимагає поглиблених розробок.

Метою даної статті є обґрунтування процесу визначення структури методичного підходу до оцінки ефективності використання туристичного потенціалу регіону. Реалізація поставленої мети досягається шляхом вирішення таких завдань: поетапність процесів визначення ефективності туристичного потенціалу, формалізація процесу та побудова алгоритму визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій.

Результати. Зважаючи на розглянуті дослідження, нами запропоновано здійснювати визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу у три етапи: підготовчий етап ідентифікації та моніторингу; етап впорядкування даних та фактичної оцінки; етап аналізу результатів, отримання висновків та їх подальша інтерпретація. Запропонована комплексна методика дослідження ефективності туристично-рекреаційного потенціалу регіону, яка базується на послідовному поєднанні різних методичних підходів, інструментів та прийомів, дозволяє формалізувати даний процес та побудувати алгоритм визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій.

Висновки. Запропоновано здійснювати визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу у три етапи: підготовчий етап ідентифікації та моніторингу; етап впорядкування даних та фактичної оцінки; етап аналізу результатів. На основі існуючих підходів запропоновано алгоритм комплексного дослідження ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій.

Ключові слова: туристичний потенціал, оцінка ефективності, методика дослідження, алгоритм, етапи дослідження.

Постановка проблеми у загальному вигляді. При проведенні аналізу ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, як правило, враховуються далеко не всі важливі структурні складові й особливості їх прояву та відтворення. Це призводить до неповної та неточної кількісної та якісної діагностики, аналізу та моделювання й вимагає поглиблених розробок. Важливим є виявлення компонентів туристично-рекреаційного потенціалу територій, їх розміщення та взаємозв'язки між ними, а також ступінь їх впливу на ефективність рекреаційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема розвитку методологічних основ оцінювання ефективності використання туристичного потенціалу регіонів присвячені праці: І. Романюка, О. Марченко, Л. Мармуль, О. Сарапіної, А.В. Дроздова, Е.Ю. Колбовського, Ю.А. Худенькіх та інших.

Проте, їх праці не повністю розкривають питання регіональних особливостей ефективності використання туристичного потенціалу регіону[1-3].

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є обґрунтування процесу визначення структури методичного підходу до оцінки ефективності використання туристичного потенціалу регіону. Реалізація поставленої мети досягається шляхом вирішення таких завдань: поетапність процесів визначення ефективності туристичного потенціалу, формалізація процесу та побудова алгоритму визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій, висновки щодо результатів дослідження.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналіз запропонованих відомими вченими методик визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу дозволяє стверджувати, що жодна з

них окремо не розкриває в повному обсязі ресурс туристично-рекреаційного потенціалу, оскільки не враховує стан та рівень розвитку інфраструктури сфери туризму та рекреації, особливості економічного розвитку території, кадрове забезпечення туристично-рекреаційної діяльності, її соціальну складову й орієнтованість. Узагальнюючи методики, можемо стверджувати, що дослідження ефективності використання територій туристичного призначення полягає у визначенні комплексу характеристик, що мають вагоме значення для здійснення порівняльної оцінки.

Виокремлення характеристик залежить, як правило, від тієї мети, заради якої проводиться оцінка об'єктів.

Зважаючи на розглянуті дослідження, нами запропоновано здійснювати визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу у три етапи: підготовчий етап ідентифікації та моніторингу; етап впорядкування даних та фактичної оцінки; етап аналізу результатів, отримання висновків та їх подальша інтерпретація (рис. 1).

Рис. 1. Етапи визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу

Джерело: складено автором

Розглянемо кожен етап більш детально. Отримавши відповідь, хто і з якою метою буде визначати ефективність використання туристичного та рекреаційного потенціалу територій, проводиться інвентаризація (підготовчий етап) наявних туристичних та рекреаційних ресурсів, як природних, так і рекреаційних антропогенних, окремих історичних та культурних пам'яток; оцінюється сучасний стан та перспективи формування туристичної інфраструктури, події, які можуть зацікавити потенційних відпочиваючих, та відстежувати їх на основі заздалегідь визначених показників та індикаторів. Другий етап визначення ефективності передбачає остаточну оцінку витрат, визначаючи їх достатність та повноту для формування певного переліку нових перспективних або розширених керованих рекреаційних продуктів. Етап упорядкування – це насамперед оцінка важливості та значущості кожного компонента туристичного та рекреаційного потенціалу з використанням обраних методів та важелів дослідження. На третій фазі визначаються найбільш привабливі фактори,

властивості та фрагменти досліджуваної території, особливо перспективні для розвитку конкретних форм рекреаційної діяльності та створення туристично-рекреаційних напрямків. Кожен етап оцінки туристично-рекреаційного потенціалу призначений для вирішення задач дослідження та сприятиме розробці системи ефективних рішень щодо сприяння його розвитку, відтворення та гідної реалізації [4].

Пропонована комплексна методика дослідження ефективності туристично-рекреаційного потенціалу регіону, що базується на послідовному поєднанні різних методичних підходів, інструментів та прийомів дозволяє формалізувати даний процес та побудувати алгоритм визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій, який представлений на рис. 2.

За наведеним алгоритмом першим етапом після дослідження є вибір блоків, на підставі сукупності якісних описів характеристик відбувається оцінка по

кожному блоку. Однак оцінку блоку важко зробити на підставі тільки якісних характеристик, тому, переходимо до кількісної характеристики, привласнюючи якісному параметру певний бал (наприклад, сприятливо - 3, відносно сприятливо - 2, несприятливо - 1).

Таким чином, усереднена сумарна (інтегральна) оцінка по блоку дає сукупний бал порівняльних характеристик.

Інтегральна оцінка, проведена таким чином, зрівнює за значимістю всі характеристики у межах блоку, при цьому враховується важливість кожної характеристики для досягнення поставленої мети. Отримані в результаті експертної оцінки вагові коефіцієнти рекомендується робити нормованими, тобто такими, щоб вони були завжди порівнянні між собою й, отже, сума їх повинна дорівнювати 1,0 [5].

Рис. 2. Алгоритм визначення ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій

Джерело: авторська розробка

Вивчення оцінок, що надаються різними експертами, показує деякі відмінності у вагомості характеристик блоку, що пов'язано зі спеціальністю, досвідом і навіть віком експертів [6]. До того ж слід враховувати й те, що в основу експертних оцінок повинні бути покладені пріоритети інвестиційного характеру, а тому експертами підбираються крім фахівців туристичного бізнесу й представники інвестора.

Таким чином, у наведеному алгоритмі оцінки туристично-рекреаційних об'єктів і територій приведена методологія, що узагальнює методики досліджень і аналізу на вибір пріоритетних туристичних об'єктів, отже залежно від пріоритетних потреб конкретного туриста (рекреаційних, пізнавальних, розважальних, спортивних...), той самий

туристичний об'єкт різними туристами може оцінюватись і як непривабливий, і як надзвичайно атрактивний.

Для реального розвитку галузі бракує чіткої та об'єктивної інформації щодо туристичного продукту, який пропонує Україна на внутрішньому та міжнародному ринку, а також інформації щодо туристичних ресурсів, якими володіє держава. Отже, постає необхідність в оцінці туристичних об'єктів з метою представлення об'єктивної інформації, захисту та збереження, популяризації об'єктів тощо.

Оцінюючи туристичну привабливість регіонів, слід враховувати комплексність оцінки територій та об'єктів як з точки зору культурної, так і з точки зору природної цінності. У всіх критеріях як запропонованих

ЮНЕСКО, так і національних критеріях – для природних та культурно-історичних об'єктів, спільним критерієм є унікальність, неповторність і цінність об'єкту (природна чи культурно-історична).

Для універсальної оцінки атрактивності туристичних об'єктів в цілому нами запроваджена та апробована комплексна експертна бальна оцінка привабливості об'єктів, яка визначає інтегральний показник атрактивності. Використана бальна методика оцінки культурно-історичної привабливості туристичних об'єктів охоплює оцінку компонентів пам'яток історії та культури, архітектурних пам'яток, пам'яток мистецтва, етнографічних пам'яток та пам'яток народної творчості тощо. Виходячи із значення коефіцієнта туристичної привабливості, можна визначити наступні рівні привабливості туристичних об'єктів (територій): 0,86 – 1,00 – унікальні, 0,65 – 0,85 – високоатрактивні, 0,45 – 0,64 – середньоатрактивні, 0,25 – 0,44 – малоатрактивні, менше 0,25 – неатрактивні [7].

Проблема дослідження туристичного ринку в сучасних умовах зростаючої конкуренції як серед вітчизняних виробників туристичного продукту (послуг), так й іноземних туристичних суб'єктів, залишається достатньо гострою. При цьому специфічність туризму як сфери економічних відносин, що об'єднує низку галузей (транспорт, зв'язок,

готельне господарство, банки, сферу розваг тощо), обумовлює суттєві перешкоди в отриманні економічної інформації для аналізу туристичної діяльності на всіх рівнях [8, 9]. До того ж, неспроможність порівняльного аналізу тенденцій розвитку туристичного ринку України з процесами світового туристичного ринку та обґрунтування висновків для прийняття відповідних управлінських рішень є наслідком наявної розбіжності в методиці обчислення окремих показників ефективності туристичної діяльності та використання туристично-рекреаційного потенціалу за національною системою обліку і зарубіжною методикою.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зважаючи на проведені дослідження, запропоновано здійснювати визначення ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу у три етапи: підготовчий етап ідентифікації та моніторингу; етап впорядкування даних та фактичної оцінки; етап аналізу результатів, отримання висновків та їх подальша інтерпретація.

На основі існуючих підходів запропоновано алгоритм комплексного дослідження ефективності використання туристично-рекреаційних об'єктів і територій, в якому приведена методологія, що узагальнює методики досліджень та аналізу на вибір пріоритетних туристичних об'єктів.

Література.

1. **Бейдик О.** Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методика аналізу, термінологія, районування. Київ: КНУ, 2002. 234 с.
2. **Шабардіна Ю.В.** Рекреаційний потенціал як складова продуктивних сил регіонального економічного простору: дис. канд. екон. наук: 08.00.05. Чернігівський державний технологічний університет. Чернігів: 2011 р.
3. **Самко, О.О.** Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання *Економічні науки. Серія «Регіональна економіка»*. Збірник наукових праць. Випуск 7 (27), Ч. 4. Луцьк, 2010. С. 129–134.
4. **Дацук Ю.Є.** Рекреаційний потенціал регіону, як об'єкт наукових досліджень. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки*. 2012. Вип. 126. С. 130–136.
5. **Огієнко М.М., Огієнко А.В., Бурцев О.В.** Теоретичні підходи до вивчення особливостей організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційного потенціалу. *Modern Economics*. 2020. № 21(2020). С. 166–172.
6. **Мармуть Л.О.** Визначення ефективності функціонування рекреаційних підприємств та відтворення їх ресурсів на засадах системно-структурного аналізу і синтезу. *Агроевім*. 2019. № 11. С. 10–15.
7. **Величко В.В.** Організація рекреаційних послуг: навч. посібник Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. 202 с.
8. **Лагодієнко В.В., Андрусів У.Я.** Регіональна економічна політика в умовах диспропорційності: шляхи мінімізації. *Український журнал прикладної економіки*. 2018. Том 3. № 2. С. 81–89.
9. **Sadchenko O., Lagodiienko V., Novykova I., Feshchenko O., Ruzhynska N., Bogdanov O.** Marketing Tools in Stimulating Innovative Activity of Enterprises. *International Journal of Management*. 2020. №11 (6). pp. 241–251.

References.

1. **Bejdyk, O.** (2002). *Rekreatsijno-turystychni resursy Ukrainy: metodolohiia ta metodyka analizu, terminolohiia, rajonuvannia*. [Recreational and tourist resources of Ukraine: methodology and methods of analysis, terminology, zoning]. KNU. Kyiv. Ukraine.

2. *Shabardina, Yu.V.* (2011). *Rekreatsijnyj potentsial iak skladova produktyvnykh syl rehional'noho ekonomichno-ho prostoru*. [Recreational potential as a component of productive forces of regional economic space]. Ph.D. Thesis: 08.00.05. Chernihivs'kyj derzhavnyj tekhnolohichnyj universytet. Chernihiv. Ukraine.
 3. *Samko, O.O.* (2010). «Assessment of the tourist potential of the region and the level of its use» *Ekonomichni nauky. Seriya «Rehional'na ekonomika»*. Zbirnyk naukovykh prats'. Issue 7 (27), part 4, Luts'k, pp. 129–134.
 4. *Daschuk, Yu.Ye.* (2012). «Recreational potential of the region as an object of scientific research». *Visnyk Kharkivs'koho na-tcional'noho tekhnichnoho universytetu sil's'koho hospodarstva: Ekonomichni nauky*. Issue. 126, pp. 130-136.
 5. *Ohienko, M.M., Ohienko, A.V., Burtsev, O.V.* (2020). «Theoretical approaches to the study of the features of the organizational and economic mechanism of development of tourist and recreational potential». *Modern Economics*. № 21(2020), pp. 166-172. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-26](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-26).
 6. *Marmul', L.O.* (2019). «Determining the effectiveness of recreational enterprises and the reproduction of their resources on the basis of system-structural analysis and synthesis». *Ahrosvit*. № 11, pp. 10–15.
 7. *Velychko, V.V.* (2013). *Orhanizatsiia rekreatsijnykh posluh*. [Organization of recreational services]. Khark. nats. un-t mis'k. hosp-va im. O. M. Beketova. KhNUMH im. O. M. Beketova. Kharkive. Ukraine.
 8. *Lahodiienko, V.V., Andrusiv, U.Ya.* (2018). «Regional economic policy in the conditions of disproportion: ways of minimization». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Vol. 3. № 2, pp. 81-89.
 9. *Sadchenko, O., Lagodiienko, V., Novykova, I., Feshchenko, O., Ruzhynska, N., Bogdanov, O.* (2020). *Marketing Tools in Stimulating Innovative Activity of Enterprises*. *International Journal of Management*. №11 (6). pp. 241-251. 10.34218/IJM.11.6.2020.024.
-

Abstract.

Ohienko A. Combinatorics of methodologies for determining the efficiency of tourist potential assessment

Introduction. The materials of the article outline that when analyzing the efficiency of the use of tourist and recreational potential, as a rule, not all-important structural components and features of their manifestation and reproduction are taken into account. This leads to incomplete and inaccurate quantitative and qualitative diagnostics, analysis and modeling and requires in-depth development.

The purpose of this article is to substantiate the process of determining the structure of the methodological approach to assessing the efficiency of the tourist potential of the region. Realization of the set purpose is reached by the decision of such tasks: step-by-step processes of definition of efficiency of tourist potential, to formalize process and to construct algorithm of definition of efficiency of use of tourist and recreational objects and territories.

Results. Taking into account the considered researches, we propose to carry out definition of efficiency of use of tourist and recreational potential in three stages: a preparatory stage of identification and monitoring; stage of data ordering and actual assessment; stage of analysis of results, obtaining conclusions and their further interpretation. The proposed comprehensive methodology for studying the efficiency of tourist and recreational potential of the region, which is based on a consistent combination of different methodological approaches, tools and techniques will formalize this process and build an algorithm for determining the efficiency of tourist and recreational facilities and areas.

Conclusions. It is proposed to determine the efficiency of the use of tourist and recreational potential in three stages: the preparatory stage of identification and monitoring; stage of data ordering and actual assessment; stage of analysis of results. Based on the existing approaches, an algorithm for a comprehensive study of the efficiency of the use of tourist and recreational facilities and areas is proposed.

Key words: tourist potential, efficiency assessment, research methodology, algorithm, research stages.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2020 р.

Бібліографічний опис статті:

Огієнко А. В. Комбінаторика методологій визначення ефективності оцінки туристичного потенціалу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. № 2. С. 90-94.

Ohienko A. Combinatorics of methodologies for determining the efficiency of tourist potential assessment. *Actual problems of innovative economy*. 2020. No. 2, pp. 90-94.

